

Lausuntoyhteenveto - hallituksen esitysluonnos
eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta
ja väliaikaisesta muuttamisesta

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Tekijät	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun nimi	Lausuntoyhteenvedo - hallituksen esitysluonnos eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta		
Julkaisusarjan nimi ja numero			
Diaari/hankenumero		Teema	Tartuntatautilaki
ISBN PDF		ISSN PDF	
URN-osoite			
Sivumäärä	14	Kieli	suomi
Asiasanat	Tartuntatautilaki		
Tiivistelmä			
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja			

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Lausunnonantajien keskeisimmät näkemykset	6
2.1	Keskeisimmät näkemykset terveysturvallista maahantuloa käsittelevästä hallituksen esitysluonnoksesta	6
2.2	Keskeisimmät näkemykset koronatodistusta käsittelevästä hallituksen esitysluonnoksesta	8

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti perjantaina 10.9.2021 kuulemistilaisuuden koskien tartuntatautilain muuttamista koskevaa hallituksen esitysluonnosta liittyen terveysturvalliseen maahantuloon ja koronatodistukseen. Luonnos hallituksen esityksestä toimitettiin kuulemistilaisuuteen kutsutuille 8.9.2021. Kuulemistilaisuudessa oli mahdollista esittää huomiot luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja tämän lisäksi luonnoksesta oli mahdollista antaa kirjallinen lausunto 10.9.2021 mennessä. Kirjalliset lausunnot sosiaali- ja terveysministeriölle toimitti 37 toimijaa. Suullisen lausunnon kuulemistilaisuudessa 10.9.2021 esitti 18 toimijaa. Esityksen kiireellisyyden vuoksi tavanomaisista lainvalmistelua koskevista lausunto- ja kuulemisohjeista on jouduttu poikkeamaan. Tämä nousi esiin myös lausunnoissa tyytymättömyytenä lausuntoajan pituuteen.

Lausunnot ovat julkisia ja löytyvät hankesivustolta Internet-osoitteesta STM090:00/2021.

Terveysturvallista maahantuloa käsittelevässä hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan jatkettavaksi ulkomaista alkuperää olevien covid-19-tartuntojen Suomeen leviämisen ehkäisemiseksi säädettyjen tartuntatautilain väliaikaisesti voimassa olevien säännösten voimassaoloa. Suomeen saapuvilta henkilöiltä edellytettäisiin joko luotettavaa todistusta kuuden kuukauden sisällä sairastetusta covid-19-taudista, saadusta hyväksyttävästä covid-19-rokotussarjasta tai ennen Suomeen saapumista tehdystä negatiivisen tuloksen osoittavasta luotettavasta covid-19-testistä, tai hänen olisi käytävä covid-19-testissä Suomeen saavuttuaan ja toisessa testissä 72–120 tunnin kuluessa. Vastaavat tartuntatautilain säännökset ovat voimassa 15.10.2021 asti, ja nyt ehdotetuilla säännöksillä jatkettaisiin niiden voimassaoloa. Esityksessä ehdotetaan myös lisättäväksi tartuntatautilakiin virka-apua täydentävää sääntelyä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 16 päivänä lokakuuta 2021 ja lain väliaikaiset säännökset olemaan voimassa 31 päivään joulukuuta 2021. Hallituksen esitysluonnos on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelussa on kuultu oikeusministeriön, sisäministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, Rajavartiolaitoksen ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (jäljempänä THL) asiantuntijoita.

Koronatodistusta käsittelevässä hallituksen esitysluonnoksessa säädettäisiin EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisesta käytöstä. Vaihtoehtona voi-

massa oleville viranomaispäätöksin asetetuille koronavirusepidemian leviämisen estämiseen tähtääville velvoitteille ja rajoituksille toiminnanharjoittaja voisi tietyin edellytyksin edellyttää tilaisuuteen osallistuvilta tai asiakas- ja osallistujatilaan tulevilta ihmisiltä koronatodistuksen esittämistä. Koronatodistusta voitaisiin edellyttää muun muassa ravintoloissa ja yökerhoissa sekä yleisötilaisuuksissa, kuntosaleilla ja muissa urheiluun tai liikuntaan käytettävissä sisäliikuntatiloissa, uimahalleissa ja kylpylöissä, tanssipaikeissa ja ryhmäharastustoimintaan käytettävissä tiloissa, huvi- ja teemapuistoissa, eläintarhojen sisätiloissa, sisäleikkipuistoissa ja sisäleikkipaikoissa sekä museoissa, näyttelytiloissa ja muissa vastaavissa kulttuuritiloissa. Lisäksi säädettäisiin todistukseen liittyvien henkilötietojen käsittelystä sekä tehtäisiin uudesta sääntelystä johtuvia täsmennyksiä viranomaisvalvontaa koskeviin säännöksiin. Lain EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallista käyttöä koskeva sääntely on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.10.2021 ja maahantulon edellytyksiä koskeva sääntely 16.10.2021.

Jatkovalmistelussa hallituksen esitysluonnokset liittyen terveysturvalliseen maahantuloon ja koronatodistukseen tullaan yhdistämään yhdeksi hallituksen esitykseksi.

2 Lausunnonantajien keskeisimmät näkemykset

Kirjallisia lausuntoja vastaanotettiin lausuntoaajan loppuun mennessä 37 kappaletta.

2.1 Keskeisimmät näkemykset terveysturvallista maahantuloa käsittelevästä hallituksen esitysluonnoksesta

Terveysturvallista maahantuloa käsittelevässä hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan jatkettavaksi ulkomaista alkuperää olevien covid-19-tartuntojen Suomeen leviämisen ehkäisemiseksi säädettyjen tartuntatautilain väliaikaisesti voimassa olevien säännösten voimassaoloa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 16 päivänä lokakuuta 2021 ja lain väliaikaiset säännökset olemaan voimassa 31 päivään joulukuuta 2021.

Lausunnoissa merkittävässä määrin esiin nousseita teemoja olivat erityisesti viranomaisresurssipula, lain voimassaolon aikataulu, toisen testin vaatimuksesta luopuminen, riskikriteeri, ilmaantuvuusluku, sekä vaikutukset muun terveydenhuollon toimivuuteen ja hoitovelkaan.

Useissa lausunnoissa esiin nousi erityisesti huoli viranomaisresurssien riittäväydestä rajaliikenteen lisääntyessä ja matkustusmäärien noustessa. Rajalla tapahtuvan todistusten tarkastuksen ja testauksen koetaan kuormittavan merkittävästi ja laajasti eri toimijoiden resursseja. Henkilöstön saatavuus on haastavaa, ja resurssipulan nähdään myös aiheuttavan ruuhkia, jotka ovat itsessään uhka terveysturvallisuudelle.

Ratkaisumahdollisuuksina resurssipulaan lausujat esittävät esimerkiksi tarkastustoiminnassa siirtymistä kohdennettuun riskiperusteiseen malliin, tarkastusprosessien sähköistämistä, pistokokeina tapahtuvaa todistusten tarkastamista, matkailun rajoitusten asettamista vastaamaan EU-komission suosituksia, ja painopisteen siirtämistä testauksessa rajalta terveyskeskuksiin tai erillisiin testauspisteisiin. Myös tarkennuksia viranomaisten yhteistyöhön ja virka-avun käyttöön pidettiin kannatettavina.

Myös erityisesti sairaanhoitopiirit esittivät lausunnoissaan laajasti huolensa terveydenhuollon resursseista, joita rajoilla tapahtuva koronatestaus, todistusten tarkistaminen ja neuvonta sitovat huomattavan määrän. Toimialan mukaan on syytä pohtia, aiheuttaako resurssien siirto paikasta toiseen tavoiteltua hyötyä suuremman haitan väestön terveydelle. Henkilöstön käyttö rajalla näkyy hoitajapulanana, ja hoitovelan kasvuna niin perusterveydenhuollossa kuin erikoissairaanhoidossa.

Myös kuntatoimijat toteavat rajalla tapahtuvan todistusten tarkastuksen, neuvonnan ja testauksen kuormittavan kuntia ja kuntayhtymiä. Valtiovarainministeriö toteaa, että esityksen taloudellisten vaikutusten arviointi on puutteellinen ja edellyttää sen tarkentamista.

Terveysturvallisen maahantulon osalta lausunnoissa nousi esiin myös Suomen erityinen asema Venäjän naapurimaana ja siitä johtuva Suomen ja Venäjän välisen henkilöliikenne. Mikäli Sputnik V –rokotteella toteutettuna rokotussarjaa ei hyväksytä maahantulon edellytyksenä, se aiheuttaa merkittävää testauspainetta Suomen itärajalta sijaitseville maahantulopisteille ja asettaa paljon matkustavat, Sputnik V -rokotesarjan saaneet henkilöt, joutuvat hankalaan asemaan. THL ilmaisi lausunnossaan, ettei se pidä Sputnik V -rokotteella rokotettuja henkilöitä riskinä koronavirusepidemian pahenemiselle Suomessa.

Suomen ja Venäjän välisen junaliikenteen osalta VR Group esitti, että junaliikenteessä maahantuloon edellytettävien todistusten tarkastukset tulisi suorittaa junassa matkan aikana, eivätkä ne saa aiheuttaa viiveitä aikataulunmukaiselle liikennöinnille. Allegro-junan osalta VR ilmaisi olevansa valmis toimimaan THL:n suositusten mukaan ja edellyttämään sekä tarkistamaan muiden liikennöitsijöiden tapaan todistukset etukäteen Pietarin päässä.

Merkittävä määrä lausujista kyseenalaistaa väliaikaisten tartuntatautilain muutosten voimassaolon jatkamisen oikeasuhteisuuden perusteet nykyisessä korona- ja rokotustilanteessa.

Moni lausuja katsoi, että yleisten rajoitusten keventämisen myötä tulisi keventää myös rajanylityspisteiden terveysturvallisuustoimia, ja että rajapykälien muutosten voimassaolon jatkaminen vuoden loppuun asti ei nykytilanteessa ole perusteltua eikä vastaa hybridistrategian tavoitteita. Suuri osa lausujista ilmaisi, että matkustusrajoituksia koskevien säännösten voimassaolon jatkamiselle 15.10.2021 jälkeen ei ole perusteita, ja mikäli väliaikaisen lain voimassaoloa jatketaan, tulisi se ulottaa enintään lokakuun 2021 loppuun.

Useat lausujat pitivät kuitenkin perusteltuna, että 15.10.2021 jälkeen terveysturvallisuustoimia rajoilla voidaan EU:n hätäjarrumekanismiin mukaisesti kohdistaa ns. tummanpunaisista eli korkean riskin maista saapuviin matkailijoihin.

Useat lausujat näkivät, että tilanteessa jossa maahantulonrajoituksia jatketaan, olisi tarpeellista poistaa toisen testin vaatimus matkustajilta, jotka saapuvat maahan joko negatiivisella koronatestituloksella, yhdellä koronarokotteella tai käyvät saapuessaan testissä.

Toisen testin vaatimuksesta luopumista kannatti lausunnoissaan toimijoita niin matkailu- ja ravintola-alalta, kauppakamareista kuin muista työnantaja- ja työntekijäjärjestöistä.

Useiden toimijoiden mukaan 15.10.2021 jälkeen terveysturvallisuustoimia rajoilla tulisi EU:n hätäjarrumekanismiin mukaisesti kohdistaa ns. tummanpunaisista maista, eli korkean riskin maista saapuviin matkailijoihin ja Suomen kansalaisiin, jotka palaavat näistä maista. Monien toimijoiden mukaan riskimaakriteerin tulisi myös olla selvästi korkeampi ja keskittyä erityisen riskialttiisiin maihin (tummanpunaiset maat) ja matalan koronariskin maiden rajaa tulisi nostaa nykyisestä 10/100000 vähintään EU:n suositukseen mukaisesti joko 50/100 000 tai 75/100 000.

2.2 Keskeisimmät näkemykset koronatodistusta käsittelevästä hallituksen esitysluonnoksesta

Koronatodistusta käsittelevässä hallituksen esitysluonnoksessa säädettäisiin EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisesta käyttöönotosta. Vaihtoehtona voimassa oleville viranomaispäätöksin asetetuille koronavirusepidemian leviämisen estämiseen tähtäville velvoitteille ja rajoituksille toiminnanharjoittaja voisi tietyin edellytyksin edellyttää tilaisuuteen osallistuvilta tai asiakas- ja osallistujatilaan tulevilta ihmisiltä koronatodistuksen esittämistä.

Koronatodistuksen ikäraja nousi lausunnoissa vahvasti esiin. Yleisesti lähes kaikki lausujat esittivät vahvan näkemyksen siitä, ettei koronatodistusta tule edellyttää alle 12-vuotiailta lapsilta. Merkittävä määrä lausujia esitti myös, että koronatodistuksen edellyttämisen ikäraja tulisi nostaa 16 vuoteen.

Esimerkiksi THL esitti lausunnossaan, että 12-15-vuotiaita ei tulisi sisällyttää koronapassivaatimuksen piiriin, eikä pitänyt sitä oikeasuhtaisena eikä välttämättömänä. THL perusteli näkemystään sillä, että 12-15-vuotiaat hyvin harvoin sairastuvat vakavasti, ja todennäköisesti tartunnan saaneina tartuttavat tautia eteenpäin aikuisia vähemmän. Lisäksi lain voimaan tullessa heitä vanhemmat ikäluokat ovat kattavasti rokotettuja, ja korkeimmassa riskissä olevat ovat erityisen kattavasti rokotettuja. THL totesi myös, että lasten liikunta- ja hyvinvointiharrastustoimintaa pandemian aikana on laajasti ja pitkä-aikaisesti rajoitettu. Vaikka lapset testauksen kautta voisivat saada passin voimaan 72 tunniksi, ei THL lausunnossaan pitänyt nykyjärjestelyin kohtuullisena tai oikeasuhtaisena edellyttää alaikäisiltä lapsilta mahdollisesti useaan kertaan viikossa toistuvaa testausta harrastuksiinsa osallistumisen edellytyksenä.

Kulttuuri- ja tapahtuma-alan toimijoista lausunnon antaneet kannattivat laajasti luonnosta hallituksen esitykseksi EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisesta käyttöön otosta vaihtoehtona viranomaisten asettamille rajoituksille koronaepidemian leviämisen estämiseksi.

Kulttuuri- ja tapahtuma-alan toimijat näkivät haasteellisena erityisesti tartuntatautilain 58c §:n, jonka mukaan asiakkaiden ja osallistujien oleskelu tulee järjestää sillä tavoin väljästi, kuin se kyseisen toiminnan erityispiirteet huomioon ottaen on mahdollista ja sijoittaa mahdolliset asiakaspaikat riittävän etäälle toisistaan. Kirjaus on ollut toimijoiden mukaan omiaan aiheuttamaan erilaisia alueellisia tulkintoja riittävästä väljyydestä asiakaspaikoissa. Toimijat katsoivat, että koronatodistuksen tulisi mahdollistaa 100% yleisökapasiteetin salliminen tilaisuuksissa.

Toimiala painotti laajasti myös riittävää konkreettista ohjeistusta koronatodistuksen käyttöön otossa ja esitti, että käyttöön otossa avustava taho on määriteltävä tarkemmin, ja koronatodistuksen lukusovelluksen käyttökoulutus ja käytötuki tulee käynnistää ajoissa. Erityisesti tapahtumateollisuus toivoi lukusovelluksen olevan yhteensopiva erilaisten pääsylipunlukijalaitteistojen kanssa. Tapahtumateollisuus myös esitti, että lain tulisi mahdollistaa vaihtoehto, jossa tapahtumanjärjestäjä voi tarvittaessa halutessaan järjestää yleisötilaisuuden tapahtumapaikalla tai sen läheisyydessä toimivan koronatestausmahdollisuuden yhdessä koronatestaajaksi hyväksytyyn, virallisen terveydenhuollon toimijan kanssa ja tällaisesta testistä saadulla negatiivisella tuloksella tulisi saada oikeus sisäänpääsyyn yleisötilaisuuteen. Myös työntekijöiltä toivottiin voivan lakiin perustuen vaatia koronatodistusta.

Matkailu- ja ravintola-alan toimijat pitivät lausunnoissaan koronapassia sinänsä perusteltuna ja tarpeellisena, mutta painottivat, ettei koronapassia tule käyttää keinona pidentää turhaan rajoitusten voimassaoloaikaa. Toimijat totesivat, että ensisijaisena tavoitteena tulee olla rajoitusten purku heti, kun niiden käytölle ei ole perusteita. Toimialan lausunnoissa korostettiin myös, että esityksessä on varmistettava, että myös EU:n ulkopuolisten henkilöiden koronatodistukset on pysyttävä tarkastamaan. Toimiala piti myös tärkeänä esityksen tarkentamista siten, että koronatodistus voidaan tarkistaa normaaliin liiketoimintaan soveltuvalla tavalla.

Myös koronatodistuksen hankkimista varten tehtyjen testien tulisi toimijoiden näkemysten mukaan olla maksuttomia, sillä testauskustannuksien ollessa suuria vähenee rokottamattomien tai tautia sairastamattomien halukkuus osallistua tapahtumiin. Myös THL totesi, että ellei testauksen hintaa saada joko suoraan subventoiden tai neuvottelemalla laskettua murto-osaan nykyisestä, koronapassin käyttöönotto tulee estämään esimerkiksi pienten lasten harrastustoiminnan sekä niiden ihmisten monenlaisten palveluiden käyttöä ja harrastuksia, jotka eivät halua rokotetta ottaa.

Aluehallintovirastot totesivat, että ehdotetun sääntelyn mukainen ratkaisu, jossa EU:n digitaalisen koronatodistuksen käyttöönotto on toimijoille vapaaehtoista ja voimassa olevien hallintopäätöksillä asetettujen rajoitusten vaihtoehto, oli selkeä. Aluehallintovirastot pitivät ehdotettua sääntelyä hyvänä erityisesti siltä osin, että toimijoiden mahdollisuus EU:n digitaalisen koronatodistuksen käyttöönottoon ja sen edellytykset perustuisivat suoraan lakiin, eikä todistuksen käyttöönoton edellytyksistä määrättäisi viranomaispäätöksillä.

Aluehallintovirastot kuitenkin totesivat, etteivät ne nykyresursseillaan voi olla koronapassin käytön ensisijaisia valvojia. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan joustavan ja vaikutuksellisen valvonnan mahdollistamiseksi olisi tärkeää, että myös poliisilla olisi mahdollisuus valvoa EU:n digitaalisen koronatodistuksen käyttöä yleisötilaisuuksissa ja tarvittaessa keskeyttää tilaisuus, mikäli toimija ei noudattaisi viranomaispäätöksellä asetettuja rajoituksia eikä edellyttäisi toiminnassaan EU:n digitaalista koronatodistusta. Aluehallintovirastoilla ei ole nykyresurssien puitteissa tehokasta mahdollisuutta valvoa EU:n digitaalisen koronapassin käyttöä esimerkiksi iltaisin tai viikonloppuisin järjestettävissä yleisötilaisuuksissa.

Myös terveydenhoitoalan toimijat pitkälti kannattivat lausunnoissaan koronastodistuksen säädöspohjan laatimista. HUS totesi, että koronapassin käyttöönotto voisi olla ensisijaisesti rokotuskattavuuden nostamiseen tähtäävää toimintaa tai taloudellista toimeliaisuutta tukevaa. Rokotuskattavuuden ollessa jo nykyisellä tasolla ei koronapassin käyttöönotolla olisi HUS:in mukaan merkittävää vaikutusta epidemian kulkuun kuin joidenkin yksittäisten suuren riskin tapahtumien tartuntamahdollisuuksia vähentämällä.

Terveydenhoitoalan toimijat kuitenkin totesivat, että 58 §:ssä säädetyt rajoitustoimenpiteet koetaan sekavina ja haastavina tulkita. Lausunnoissa myös nähtiin, että koronastodistuksen käytön rajoituksessa ei-lakisääteisiin palveluihin on välttämätöntä, että todistuksen saamisen vaihtoehtona oleva negatiivinen koronastodistutus tilataan ja vastataan omalle erilliselle tutkimusnimikkeelleen ja -numerolle ja samalla rajataan kyseinen tutkimus julkisen sektorin tutkimusvalikoiden ulkopuolelle. Samalla tulisi hyväksyä alueellinen epätasa-arvo yksityissektorin tuottaman testauspalvelun osalta.

Lausunnon antaneet kunnat ja kuntatoimijat pitivät koronapassia kannatettavana, joskin tietyt tahot kokivat sen tulevan liian myöhään. Kunta-alan toimijat esittivät huolensa siitä, että vaikka EU:n koronastodistuksen lukemiseen tarvittava sovellus on maksutta kaikkien käytettävissä, voi paperisten todistusten kysyntä silti kasvaa. EU-koronastodistuksen tulostaminen Omakannasta ei onnistu kaikilta ja todistusten tulostaminen perusterveydenhuollossa työllistää merkittävästi henkilöstöä, eikä kaikille tulostaminen ole mahdollista. Lausunnoissa nousi esiin myös huoli siitä, että koronastodistusten kustannukset jäävät käytännössä julkisin varoin kustannettavaksi, sillä ihmiset osaavat hyödyntää maksutonta näytteenottoa, vaikka se matkustusta ja muuta tarkoitusta varten olisi määritelty asiakkaan itse kustannettavaksi.

Joissakin lausunnoissa nostettiin myös esiin huoli siitä, että digitaalisen koronastodistuksen käyttöönotossa ei ole riittävällä tavalla huomioitu kansainvälisen matkustamisen näkökulmia. Esityksen ei nähty ratkaisevan sitä, millainen todistus vaaditaan EU:n ulkopuolelta tulevilta ja miten erilaisten todistusten luotettava tulkitseminen järjestetään. Koronapassin käyttöönoton järjestämisen resurssivaatimusten ja kustannusten pelätään nykytilanteessa olevan suuremmat kuin sillä terveysturvallisuuden osalta saavutettava hyöty.

THL kiinnitti launnossaan myös vakavaa huomiota siihen, että lakiin ei näytetä ehdotettavan minkäänlaisia poikkeuksia niille henkilöille, jotka eivät pysyvästi

tai väliaikaisista terveydellisistä syistä voi ottaa koronarokotusta. Näiden yksilöiden kohdalle tulisi luoda poikkeus. THL totesi, että poikkeus edellyttäisi merkittäviä muutoksia terveydenhuollon tietojärjestelmiin ja koronatodistuksen toteutustapaan, mikä edellyttää esitettyä suurempaa rahoitusta sekä pidempää aikataulua.